

УДК 378.4(477.54):008-028.42

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

М.П. Вовк

Визначено, що у перші десятиліття ХХ ст. у Львівському університеті було створено унікальне науково-освітнє середовище, яке вирізнялось своєрідною академічною культурою, науковими школами, освітніми традиціями, професійною комунікацією, фундаментальністю, інноваційністю, постійним дослідницьким пошуком. Розвиток української фольклористики на культурологічних, полікультурних, аксіологічних засадах пов'язаний передусім з Львівським університетом, з діяльністю першої кафедри фольклору та етнографії, викладачів-літературознавців, які опосередковано досліджували фольклорний досвід українців й слов'янських, європейських етносів. Розвиток української фольклористики на культурологічних, полікультурних, аксіологічних засадах пов'язаний передусім з Львівським університетом, з діяльністю першої кафедри фольклору та етнографії, викладачів-літературознавців, які опосередковано досліджували фольклорний досвід українців й слов'янських, європейських етносів. Досягнення викладачів зумовили утвердження професійних засад теорії і практики української фольклористики, академічних традицій львівського фольклористичного університетського осередку, які розвиваються завдяки науковій, експедиційній, збиральницькій, педагогічній роботі викладачів сучасної кафедри фольклористики імені Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка.

Ключові слова: українська фольклористика, Львівський університет, кафедра фольклору та етнографії, кафедра фольклористики імені Філарета Колесси.

У контексті реформування національної освіти на сучасному етапі актуалізується проблема дослідження і екстраполяції у науково-освітньому просторі академічних традицій університетів, у яких упродовж ХІХ – у перші десятиліття ХХІ ст. формувались засади наукових шкіл, освітні традиції, науково-професійне середовище, яке вирізняється фундаментальністю, інноваційністю, постійним

дослідницьким пошуком, оновленням змісту гуманітарних дисциплін, активізацією науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів-дослідників студентів. Відповідно означені аспекти створювали підвалини академічної культури науково-освітнього простору університетів. Теоретичні, методологічні, практичні засади академічної культури було сформовано і обґрунтовано викладачами університетів, які вирізнялись інтелектуальністю, творчою педагогічною дією, європейською зорієнтованістю розвитку науки і освіти, національно свідомою та полікультурно толерантною світоглядною позицією. Означені актуалітети академічної культури формувались насамперед у Львівському університеті у перші десятиліття ХХ ст., академічні традиції якого заслуговують на цілісний ретроспективний аналіз.

Варто відзначити, що проблема розвитку академічної культури, становлення академічних традицій у науково-педагогічному просторі Львівського університету в історико-педагогічному дискурсі не була предметом цілісного дослідження. Фактологічний матеріал утвердження академічних традицій у контексті представлення історичних аспектів вищої освіти вміщено у працях С. Дмитренко, Г. Кловак, І. Курляк, С. Нікітчиної, В. Майбороди, Б. Ступарика та ін. Надбання теорії і практики розвитку історико-педагогічної науки, гуманітарних, українознавчих галузей в межах класичних університетів проаналізовано у дослідженнях В. Курила, М. Левківського, О. Сухомлинської, Г. Філіпчука та ін.). Саме тому метою статті є схарактеризувати здобутки викладачів Львівського університету у перші десятиліття ХХ ст. у контексті розвитку академічної культури у науково-освітньому університетському просторі.

Розвиток української фольклористики на культурологічних, полікультурних, аксіологічних засадах пов'язаний передусім з Львівським університетом, з діяльністю першої кафедри фольклору та етнографії, викладачів-літературознавців, які опосередковано досліджували фольклорний досвід українців й слов'янських, європейських етносів.

Передумови заснування першої кафедри фольклору та етнографії (1939–1947 рр.) були закладені упродовж другої половини ХІХ ст. викладачами Університету Яна Казимира. Зокрема, перший завідувач кафедри руської (української) словесності Яків Федорович Головацький (1814–1888), лінгвіст, етнограф, поет, священник, співзасновник об'єднання «Руська трійця», обґрунтував нову для середини ХІХ ст. ідею вивчення народної словесності: усна народна творчість, народний побут є основою пізнання власного народу, його менталітету, його

місця у світовому контексті, що й визначило напрями розвою «руської словесності». З ім'ям доктора філософії, професора «руської» мови і літератури, засновника товариства «Просвіта», голови філологічної секції Наукового товариства імені Тараса Шевченка, декана філософського факультету, завідувача кафедри української (руської) словесності Університету Яна Казимира (1867–1894 рр.) Омеляна Михайловича Огоновського (1833–1894) пов'язаний новий етап вивчення народної словесності, що відзначався історико-хронологічним підходом до вивчення українського літературного процесу, обґрунтуванням методологічних засад викладання лінгвістичних і літературознавчих курсів народною, розмовною мовою. О. Огоновський розвинув ідею Я. Головацького про те, що історія української літератури – історія «самостійної словесності, що має своїм основним рушієм внутрішні причини саморозвитку» (М. Гнатюк [1, с. 58]). О. Огоновський в межах авторського філологічного семінару спрямовував майбутніх філологів до українознавчих, фольклористичних досліджень, зокрема, був наставником майбутнього відомого фольклориста, етномузиколога, засновника першої кафедри фольклору та етнографії Ф. Колесси.

Таким чином, наприкінці XIX – на початку XX ст. сформувались наукові засади та традиції освітньої практики вивчення фольклору, що зумовило процеси інституалізації та професіоналізації у фольклористичній галузі у перші десятиліття XX ст. Означені процеси були спродуковані знаковими постатями в історії розвитку фольклористики, становлення львівського фольклористичного осередку у перші десятиліття XX ст. – викладачами Львівського університету.

Фольклорист, етнограф, музикознавець, літературознавець, композитор, дійсний член Наукового товариства імені Тараса Шевченка, ВУАН **Колесса Філарет Михайлович** (1871–1947), на переконання С. Грици, «тяжів до тієї передової молоді, ідейним натхненником якої був І. Франко» [2, с. 13]).

З 1939 р. він обіймав посаду завідувача першої кафедри фольклору та етнографії (після його смерті у 1947 р. кафедра припинила своє існування, була відроджена у 1990 р.). З 1940 р. він став керівником львівського філіалу Інституту фольклору АН УРСР, директором музею етнографії у Львові. Цілісно його значення для розвитку української фольклористики – академічної та університетської – визначено сучасниками так: «Ф. Колесса сказав нове слово ... саме завдяки рідкісному поєднанню в його особі етнографа, музикознавця і філолога» [4, с. 23].

З постаттю Ф. Колесси пов'язаний прогресивний поступ української фольклористики у науково-освітньому середовищі, що засвідчило певне «визрівання» власне вітчизняного фольклористичного досвіду, накопиченого упродовж XIX ст. завдяки зусиллям педагогів, учених-фольклористів. Ф. Колесса є автором двох навчально-методичних видань, в основу яких покладено культурологічний, контекстний підходи до аналізу народної словесності, що відповідно сприяло формуванню дослідницької культури, текстологічних умінь майбутніх фахівців («Огляд українсько-руської народної поезії» (1905) та «Українська усна словесність» (1938)). Остання робота Ф. Колесси є фундаментальною фольклористичною розвідкою, якою послуговуються педагоги в сучасній університетській практиці, адже у ній комплексно обґрунтовано методологічні засади фольклору та фольклористики, висвітлено найвагоміші результати з історії фольклористики, зафіксовано першоджерельний матеріал за фольклорними жанрами.

В основу викладання курсу фольклору у Львівському університеті у 1930–1940-х рр. було покладено антропологічний, культурологічний, контекстний підходи до вивчення фольклорного досвіду. Цьому сприяла науково-дослідницька діяльність Ф. Колесси, його педагогічна майстерність. Необхідно зауважити, що він один із перших визначив сутність базового поняття «фольклор», теоретично розмежував дефініції наук «фольклористика» та «етнографія», окреслив інтерферентні зв'язки фольклористики з іншими науками, визначив методологічний інструментарій аналізу фольклору (зокрема, порівняльні методи дослідження), а також сприяв інтердисциплінарному розмежуванню напрямів фольклористики (етномузикологія, теоретична фольклористика, текстологія тощо).

Однодумцем Ф. Колесси був викладач кафедри фольклору та етнографії Львівського університету **Скорик Михайло Михайлович** (1895–1981) – доктор філософії Віденського (1923) і Краківського (1924) університетів. Б. Фільц доводить, що педагогічна робота була найважливішим напрямом його діяльності, справою всього життя: «Був викладачем української приватної жіночої семінарії в Самборі, директором самбірської української гімназії «Рідна школа», за радянських часів – середньої школи №1, викладав у I українській гімназії Львова історію та географію» [8, с. 67]. На запрошення Ф. Колесси М. Скорик працював штатним співробітником львівського відділу фольклору та етнографії при Інституті фольклору АН УРСР. Після смерті завідувача (березень 1947 р.) був призначений

М. Рильським на посаду виконувача обов'язки керівника відділу у Львові, однак вже у жовтні 1947 р. родина Скориків була вивезена у Сибір (до 1957 р.), де «відомий історик продавав квитки у міській лазні» [8, с. 68].

Фольклористично-етнографічна діяльність М. Скорика включала науково-збиральницький та педагогічний напрями, які синтезувались завдяки одночасній роботі на кафедрі фольклору і етнографії у Львівському університеті та львівському філіалі Інституту фольклору АН УРСР. І. Коваль-Фучило на основі архівних джерел наводить відомості про те, що співробітники львівського відділу фольклору та етнографії намагались повноцінно працювати в умовах заідеологізованих наказів, розпоряджень радянської влади, вказівок центрального відомства (Інституту фольклору АН УРСР) з метою збереження власного життя, можливості працювати над студіюванням фольклору [3, с. 12-13]. Про це свідчить праця М. Скорика «Слідами рейдів двічі героя Радянського Союзу генерала Ковпака» (1946) та ін. Найвідоміші праці ученого – «Архів фольклорних записів акад. Д. Яворницького (1940–1945), «Бойківщина» (1944–1947), рукописи праць «Семен Палій – білоцерківський полковник» (1947), «Матеріали до генезису народного орнаменту» (1946) та ін. Їхня проблематика засвідчує: вчений-ерудит, педагог-практик обстоював ідею контекстного дослідження фольклору у зв'язку з етнографічним матеріалом, з історичними процесами на основі вивчення регіональної специфіки. На жаль, фольклористична діяльність М. Скорика у науковому та педагогічному напрямах недостатньо реалізувалась через ідеологічні утиски.

В історію становлення фольклористики як науково-освітньої галузі **Адам-Роберт Альфредович Фішер** (1889–1943) увійшов як доктор філології, професор етнології, член Наукового товариства у Львові, Наукового товариства у Варшаві, член багатьох слов'янських академій. Будучи студентом філософського факультету Львівського університету, А. Фішер мав можливість відвідувати «етнографічний консерваторіум – практичні заняття, присвячені джерелам з етнографії поляків, які проводив завідувач тодішньої кафедри етнології С. Цішевський» [6, с. 40]. Упродовж 1920–1930-х рр. педагог викладав ряд етнологічно-етнографічних та фольклористичних курсів і спецкурсів, змістовим компонентом яких був фольклорний досвід європейських, слов'янських, народів: «Культура польського народу на тлі культури східних народів», «Казки польського народу», «Слов'янська демонологія», «Календарні звичаї польського народу», «Етнографія

західних і південних слов'ян», «Етнографія Болгарії», «Етнографія Помор'я» та ін. [6, с. 44]. Викладач розробив кілька навчально-методичних праць, серед яких відзначимо «Нарис етнографії Південно-Східної Польщі», який вмщував розділ про етнографічну специфіку українського етносу, його окремих етнічних груп.

Одним із важливих досягнень А. Фішера є налагодження наукових контактів із етнологами, народознавцями Австрії, Італії, Німеччини, Румунії, Франції тощо. У змісті джерелознавчих, фольклорно-етнографічних праць А. Фішера прослідковується утвердження полікультурного підходу до дослідження, аналізу фольклору слов'янських народів.

В історії становлення фольклористики в університетських умовах А. Фішер – один із перших науковців-практиків, який комплексно досліджував фольклор європейських народів і ретранслювати власні наукові здобутки у професійну підготовку майбутніх філологів, істориків. Не позбавлені ідеологічного польського впливу, його наукові праці, зміст лекційних матеріалів засвідчують застосування методологічного інструментарію європейських етнографічних та фольклористичних шкіл, що передбачало впровадження порівняльно-зіставних прийомів дослідження фольклору у контекстному вимірі, у зв'язку з антропологічними, етнографічними та етнологічними особливостями слов'янських, європейських народів.

Серед відомих філологів, які шляхом копіткого дослідницького пошуку розвивали напрями української фольклористики, розширювали межі проблематики фольклористичних, літературознавчих, мовознавчих досліджень, вирізняється постать **Михайла Степановича Возняка** (1881–1954). З 1939 р. він обіймав посаду професора, а упродовж 1944–1954 рр. – завідувача кафедри української літератури Львівського університету. Зміст його фундаментальної праці «Історія української літератури» (1920–1924), на думку О. Шутак, підтверджує, що педагог-науковець розвивав «теорію І. Франка та інших учених про паралельне існування впродовж тисячоліть двох форм словесності – усної та писемної, про взаємодію фольклору і літератури» [9, с. 4], відповідно він вважав, що з міфології беруть початок пісні, перекази, народні казки та ін. М. Возняк ґрунтовно досліджував проблему фольклоризму літератури, активною була його діяльність у напрямі аналізу старих рукописів із записами творів української народної словесності (зокрема, він знайшов та інтерпретував збірник українських пісень і дум Кондрацького кінця XVII ст.). Результати наукової рефлексії у галузі фольклористики М. Возняка мали вплив на

оновлення змісту філологічних дисциплін, на спрямованість дослідницької діяльності студентської молоді, що сприяло формуванню наукової культури майбутніх літературознавців і фольклористів, учителів-філологів, їхньої мотивації збирати, інтерпретувати, систематизувати фольклорні тексти.

Утвердженню текстологічного напряму в українській фольклористиці сприяла професійна діяльність професора, завідувача кафедри слов'янської філології (1944–1950) Львівського університету **Іларіона Семеновича Свенціцького** (1876–1956). Отримавши вищу освіту на фізико-математичному факультеті Львівського університету, він був вільним слухачем історико-філологічного факультету Петербурзького університету та Археологічного інституту, певний час поглиблював філологічні знання у Віденському університеті. Згідно з висновками Г. Сокіл, «найбільшу частину свого життя (1905–1952) І. Свенціцький віддав музейній справі, перебуваючи на посаді директора Національного музею у Львові, львівського відділення Інституту мовознавства» [5, с. 381]. У фольклористичній галузі його внесок полягає у підготовці циклу колядок і щедрівок одного бойківського села, до інтерпретації яких був застосований текстологічний аналіз. Майбутніх філологів І. Свенціцький орієнтував на ґрунтовну інтерпретацію фольклорних текстів, що, звичайно, сприяло формуванню їх інтерпретаційно-дослідницьких умінь.

Отже, у перші десятиліття ХХ ст. у Львівському університеті сформувалась плеяда педагогів-фольклористів, етнографів-професіоналів, аксіологічно спрямована наукова і педагогічна діяльність яких зумовила утвердження професійних засад української фольклористики. Львівські викладачі створили першу кафедру фольклору та етнографії (Ф. Колесса), діяльність якої спрямовувалась на дослідження фольклорного досвіду українського, слов'янських, європейських народів у контексті аксіологічного, культурологічного, полікультурного підходів. Значними досягненнями викладачів було дослідження фольклору європейських народів крізь призму антропологічних студій, вивчення регіональної специфіки фольклорної традиції у зв'язках з історичними процесами, локально-етнографічною естетикою, текстологічна інтерпретація фольклорних текстів, обґрунтування методологічних засад етномузикознавства як провідного напряму української фольклористики. Наукові пошуки, дослідницькі зацікавлення викладачів визначались утвердженням вітчизняного методологічного інструментарію дослідження мови, фольклору, історії, етнографічної специфіки, водночас адаптацією зарубіжних теорій,

концепцій дослідження відповідних культурних феноменів, а також педагогічною майстерністю, талановитою педагогічною дією на студентську молодь, що сприяло створенню унікального академічного науково-освітнього середовища університету. Традиції академічної культури розвиваються завдяки науковій, експедиційній, збиральницькій, педагогічній роботі викладачів сучасної кафедри фольклористики імені Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка.

Перспективами подальших досліджень може бути аналіз діяльності викладачів Львівського університету у контексті становлення системи фольклористичної підготовки майбутніх учителів-філологів, фольклористів.

Література

1. Гнатюк М. Літературознавчі концепції в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ сторіччя / Михайло Іванович Гнатюк. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 207 с.
2. Грица С. Й. Філарет Михайлович Колесса [1871–1947. Композитор] / Софія Йосипівна Грица. – К.: Держ. вид-во образотворчого мистецтва і музичної л-ри УРСР, 1962. – 112 с.
3. Колесса Ф. М. Обнова української етнографії й фольклористики на Західних областях УРСР: листування Ф. Колесси й М. Азадовського / [упоряд., підготовка тексту, передмова, коментарі, додатки, покажчик І. Коваль-Фучило]. – К.: Логос, 2011. – 239 с.
4. Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця ХІХ – ХХ століття (з нагоди 130-річчя від дня народж. академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народж. академіка Миколи Колесси): зб. наук. пр. та матеріалів. – Вип. 5. – Львів, 2005. – 475 с. (Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми).
5. Сокіл Г. Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс : [монографія] / Ганна Сокіл. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 588 с.
6. Тарнавський Р. Пам'яті Адама Фішера. Життєпис професора етнології Львівського університету / Роман Тарнавський // Народна творчість та етнологія. – 2013. – №5. – С. 40-53.
7. Українці у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/293091aab71b30f6>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
8. Фільц Б. Мирослав Скорик – нащадок старовинного галицького роду Савчинських / Богдана Фільц // Наук. вісник Нац. музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. наук. пр. – К., 2000. – Вип. 10: Мирослав Скорик: матеріали, присвяч. 60-річчю від дня народж. М. М. Скорика. – С. 57-68.

РАЗВИТИЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ ЛЬВОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

М. П. Вовк

Определено, что в первые десятилетия XX в. во Львовском университете была создана уникальная научно-образовательная среда, которая отличалась своеобразной академической культурой, научными школами, образовательными традициями, профессиональной коммуникацией, фундаментальностью, инновационностью, постоянным исследовательским поиском. Развитие украинской фольклористики на культурологических, поликультурных, аксиологических принципах связано прежде всего со Львовским университетом, с деятельностью первой кафедры фольклора и этнографии, преподавателей-литературоведов, которые косвенно исследовали фольклорный опыт украинского, славянских, европейских этносов. Достижения преподавателей обусловили утверждения профессиональных основ теории и практики украинской фольклористики, академических традиций львовского фольклористического университетского центра, который развивается благодаря научной, экспедиционной, собирательской, педагогической работе преподавателей современной кафедры фольклористики имени Филарета Колессы Львовского национального университета имени Ивана Франко.

Ключевые слова: академическая культура, украинская фольклористика, Львовский университет, кафедра фольклора и этнографии, кафедра фольклористики имени Филарета Колессы.

DEVELOPMENT OF ACADEMIC CULTURE IN THE SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE LVIV UNIVERSITY

M. P. Vovk

It was determined that in the first decades of the twentieth century the Lviv University had the unique scientific and educational environment that differed in academic culture, scientific schools, educational traditions, professional communication, fundamentality, innovation, and constant research search. The development of Ukrainian folkloristics on the cultural, multicultural, and axiological principles is primarily associated with the Lviv University, activities of the first Department of Folklore and Ethnography, the work of teachers and literary critics who indirectly explored folk experience of Ukrainians, Slavic and European ethnic groups. Achievements of teachers led to the establishment of professional principles in the theory and practice of Ukrainian folklore, academic traditions of folkloristics in the Lviv University, which develop due to the scientific expeditionary, research,

and pedagogical work of teachers in the Filaret Kolessa Department of Folkloristics of the Ivan Franko National University of Lviv.

Key words: Academic culture, Ukrainian folkloristics, Lviv University, Department of Folklore and Ethnography, Filaret Kolessa Department of Folkloristics.

Вовк Мирослава Петрівна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ, Україна). E-mail: miravovk@mail.ru

Vovk Myroslava Petrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Chief Researcher of the Department of Content and Technology of Adult Education at the Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine (Kyiv, Ukraine). E-mail: miravovk@mail.ru

УДК 378.147:78:004

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Л. Г. Гаврілова

Стаття висвітлює актуальну проблему сучасної мистецької освіти – проблему формування професійної компетентності майбутніх учителів музики в умовах сучасних освітніх інновацій та тенденцій інформатизації освіти. На основі аналізу сучасних музично-педагогічних наукових досліджень з різних аспектів компетентнісного підходу в музичній педагогіці автор пропонує власне тлумачення цього педагогічного феномену.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, майбутні вчителі музики.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Одним зі стратегічних напрямів сучасної мистецької освіти є впровадження компетентнісного підходу. Саме орієнтація на досягнення певного освітнього результату, пошук нових форм і методів мистецького навчання в останні десятиліття визначає ключові тенденції сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців мистецької освітньої галузі.